

Příprava na školu začíná již v předškolním věku

Nástup do školy je začátkem nového období v životě dítěte.

Dítě má právo být ve škole úspěšné, a proto je nezbytné začít s přípravou už v předškolním věku. Školní připravenost souvisí s psychosomatickým stavem a je i výsledkem předchozí vývojové etapy dítěte. Je vymezena přiměřenou výkonností, přizpůsobivostí a subjektivním pocitem radosti dítěte z toho, že jde do školy.

PAEDDR. GABRIELA DROPOVÁ, PHD.

Příspěvek se zabývá vymezením pojmů školní zralosti a školní připravenosti, na něž navazují jednotlivé oblasti, ve kterých by se dítě za pomoci dospělých mohlo zdokonalovat.

Přechod z mateřské školy do prvního ročníku základní školy představuje značnou zátěž pro nervovou soustavu dítěte. Mění se jeho denní režim, dítě pocituje změny související s novým prostředím. Proto je třeba, aby byl tento přechod co nejpřirozenější a nejplynulejší. Úspěšnost dítěte v prvním ročníku základní školy závisí na schopnosti přizpůsobit se novému prostředí a kolektivu. Přípravenost pak souvisí s úrovní schopností a dovedností dítěte v předchozím období, tedy v předškolním věku.

I Školní zralost a školní připravenost

Přípravenost dítěte na školu nelze omezit pouze na zvládnutí určitých vědomostí a dovedností, ale představuje ucelenou soustavu jak fyzických, tak psychických vlastností v oblasti kognitivní, emocionální, motivační, sociální, hodnotové a kreativní. V přípravě na školu hovoříme o školní zralosti a školní připravenosti.

Školní zralost znamená zralost CNS (centrální nervové soustavy), která se projevuje odolností vůči zátě-

ži, schopností se soustředit a zároveň emoční stabilitou.

Školní připravenost znamená kompetence, na jejichž rozvoji se ve větší míře podílí učení, úroveň předškolní přípravy z hlediska schopností, vlivu prostředí a výchovy.

Vývoj dítěte je ovlivněn učením a dozráváním. Dozrávání je dáno geneticky. Podněty z vnějšího prostředí mohou dozrávání stimulovat, ale také je tlumit. Proto jsou děti pro získávání nových poznatků a dovedností různě připraveny a zároveň

tyto poznatky a dovednosti získávají v různých oblastech nesterpně rychle.

I Oblasti školní připravenosti dítěte

1. **Somaticko-motorická oblast.** Na konci předškolního období by dítě mělo být způsobilé v následujících tělovýchovných činnostech:

- * Zvládnout chůzi se správným držením těla v koordinaci pohybů dolních a horních končetin, orientovat se mezi překážkami v prostoru třídy i v nerovném terénu (exteriér mateřské školy), kráčet v kruhu, v zástupu, po schodech (překládáním nohou) i ve dvojicích, zvládnout sportovní chůzi (výlet do blízkého okolí);
- * Zvládnout běh určeným směrem, orientovat se v prostoru a měnit směr běhu, běh za určeným dítětem, ve dvojicích,

Dívka, 6 let

v kruhu, zástupu, s vyhýbáním se překážkám;

- * Koordinovaně zvládnout skok snožmo, na jedné noze, poskoky, skoky do stoje rozkročeného, přeskoky přes nízké překážky (podle výšky dítěte) i v běhu, přes švihadlo, gumu, seskok na nízkou podložku (výška pasu dítěte), výskok na překážku s rozběhem, krok poskočný v rytmu písně, skok do dálky;
- * Lézt a plazit se pod nízkými překážkami, po lavičce, vylézat na překážky a zdolávat je, samostatně přelézat a podlézat, vystupovat a sestupovat po žebříku, ribstolech...);
- * Kutálet míč daným směrem, vyhazovat míč, házet předměty pravou i levou rukou, na cíl, do koše, driblovat s míčem, chytit hozený míč, chytit míč po odrazu...;
- * Zvládnout kotoul vpřed, stoj na jedné noze, převalovat se z boku na bok, stoj na lopatkách (svíčka...);

Chlapec, 6 let

- * Zvládnout hru na tělo ve $\frac{2}{4}$ a $\frac{3}{4}$ taktu, taneční chůzi ve $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$ a $\frac{4}{4}$ taktu, střídání taneční chůze, běh a chůze podle hudby;
- * Získat základy ve sportech: v předplavecké přípravě, v sáňkování, lyžování, jízdě na kole, bruslení, otužování podle podmínek, ve kterých dítě vyrůstá;
- * Mít pozitivní přístup k tělovýchovným aktivitám, dodržovat pravidla a pokyny.

2. Umělecko-expressivní oblast. Na konci předškolního období by dítě mělo být způsobilé v následujících hudebních činnostech:

- * Rozlišovat sluchem hudební a nehupební zvuky, známé písně, instrumentální skladby, rytmizovat a zazpívat hudební motivy, říkanky, hra na tělo, hra na Orffovy nástroje, na dětské hudební nástroje, pohybovat se a improvizovat kultivovaný pohyb v prostoru podle hudby nebo dramatizace;
- * Zpívat samostatně, s hudebním doprovodem, zazpívat jen část písně (hra na ztracenou melodii), využívat hudební sluch na porovnávání rychlosti, hlasitosti, rozdílnosti, melodické postupy v písních, spojovat zpěv s přiměřeným pohybem;
- * Rozeznávat a pojmenovat dětské rytmické nástroje, v hudebních aktivitách spojovat zpěv s hudbou, dramatizací, s pohybem a instrumentální hrou;
- * Vyjádřit hudbu kultivovaným pohybem, dramatizací, výtvarným projevem, v hudebně-pohybových hrách vyjádřit a uplatnit taneční prvky, relaxovat při hudbě.

Na konci předškolního období by dítě mělo být způsobilé v následujících výtvarných činnostech:

- * Kreslit na různý formát papíru obsahově i technicky zvládnuté téma (rodiče, sourozence, prarodiče, zvířata, kamaráda, dům, strom, dopravní prostředky...), kreslit postavu se všemi znaky,

prostředí, znázornit vztahy a souvislosti mezi postavami, konání a činnost postav, posloupnost děje, dějové situace;

- * Využívat různé výtvarné techniky a grafomotoriku, malování, experimentování s barvami (zapouštění barev, parafrázování, výtvarná hra, výtvarná akce...), modelování (s pískem, hlínou, modelovací hmotou...), vymodelovat postavu, zvířata, věci..., reliéf, udržovat čistotu svého okolí, při činnosti správně sedět, držet správně kreslicí nástroj, graficky zaznamenávat pohyb vycházející ze zápěstí, pohybu dlaně a prstů (bod, vertikální a horizontální linie, lomené linie, kruhy a krouživé pohyby, horní a dolní oblouk, smyčky, osmičky, hra na psaní);
- * Využívat kombinované výtvarné techniky k plošnému a prostorovému sestavování a konstruování, přírodní a jiný materiál, vytvářet složitější kompoziční celky, modely (roboty, letadla a lodě, rakety...);
- * Pozorovat a vnímat krásu přírody v různých ročních obdobích, pozorovat, vnímat a hodnotit umělecká díla, krásu architektury, výtvarnou stránku hraček, divadla a filmu, barevné kombinace, soulad tvarů, užitečnost a půvab věcí, porovnávat ilustrace od různých autorů.

Na konci předškolního období by dítě mělo být způsobilé v následujících literárních činnostech:

- * Zapamatovat si text říkanek, básní, přednášet verše a vytleskávat jejich rytmus, spojovat přednes s hudebně-dramatickým nebo výtvarným projevem, poslouchat s porozuměním poezii (veršované pohádky), prózu (lidové i autorské pohádky, příběh nebo jiný literární útvar), rozumět vtipu v básních, pohádkách a slovní hře, porovnávat kladné a záporné pohádkové postavy, uvědomovat si rozdíly mezi nimi, jednání

- postav, mezilidské vztahy, pomoc druhým, obhajovat slabší;
- * Ve výtvarných, pohybových, dramatických, hudebních aktivitách uplatňovat zážitky z vyslechnutých říkanek, básní, pohádek..., reprodukovat děj televizních a filmových pohádek, příběhů ze skutečného života, popsat vlastnosti postav, pokusit se zhodnotit jejich jednání, tvořit volně pokračování pohádek, příběhů, najít originální řešení pro osudy pohádkových postav;
- * Emocionálně vnímat pohádky a příběhy o zvířátkách, přírodě, vztahu lidí k přírodě a její ochraně (vyprávět zážitky o zvířátkách, přírodě), dramatizovat pohádky o zvířátkách, vyprávět děj podle dětského komiksu, pochopit poučení z bajky, hodnotit jednání postav a zvířat v bajkách;
- * Poslouchat s porozuměním četbu na pokračování, zapamatovat si a vybavit si obsah předchozí části, příběhy o dětech, vybrat si oblíbenou postavu, porovnávat dětské příběhy s osobními zkušenostmi, rozeznat kladné a záporné jednání dětských postav, příběhy se školskou tematikou v očekávání školní docházky;
- * Prohlížet si se zájmem dětské časopisy, encyklopedie, umělecko-naučnou literaturu, vybírat si oblíbené pohádkové knihy z knihovny, při obracení stran s nimi vhodně zacházet;
- * Přiměřeně vnímat dramatickou improvizaci s hračkou, maňáskem, oživeným předmětem, rozeznávat další druhy loutek a postaviček (dlaňové, plošné, prstové, oživené předměty...), dramatické vyjádření různých situací (hra na něco), sledovat televizní, rozhlasové, filmové vysílání, loutkové divadlo, pojmenovat postavy z televizních a filmových pohádek;
- * Ve výtvarných, pohybových, dramatických, hudebních aktivitách vyjádřit pocity a zážitky ze sledovaných televizních

inscenací, filmů nebo loutkových představení, (kreslením, malováním, kombinovanými technikami, pohybem, gestikulací, pantomimou, pohybovou improvizací, dramatizací, dialogem, zvukem);

- * Dramaticky improvizovat děj pohádky (s loutkou, oživeným předmětem, samostatně...), dokončit dramaticky nedokončený příběh, vyjádřit pocity a asociace.

3. Komunikační oblast. Na konci předškolního období by dítě mělo být způsobilé:

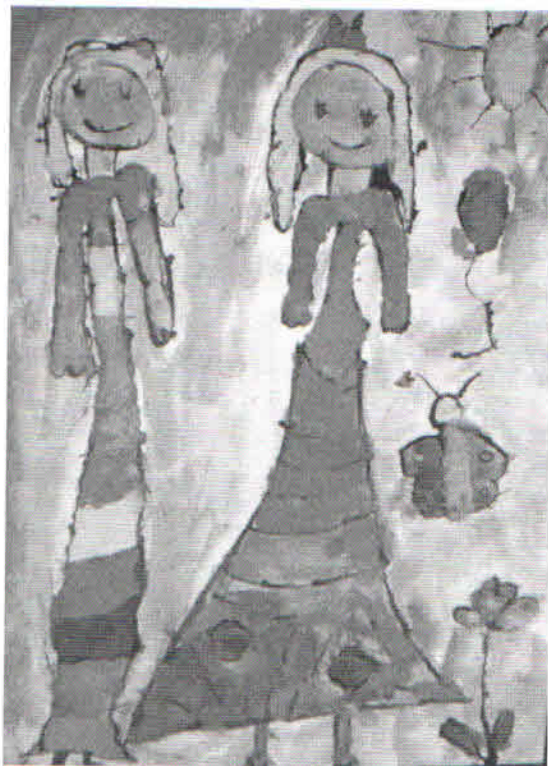
- * Používat ve slovní zásobě slova označující předměty, jevy a činnosti, slova, která označují stavy, myšlenky a přání, přesně pojmenovat známé předměty, jevy a činnosti a vztahy mezi nimi, rozumět obsahovému významu dvojic slov: antonyma (slova s protikladným významem: hezký – ošklivý), homonyma (stejně znějící slova rozdílného významu: kohoutek – kohoutek), synonyma (různě znějící slova se stejným významem: plakat – brečet), správně používat slovní druhy (podstatná jména, přídavná jména, zájmena, číslovky, slovesa, příslovce, předložky, spojky, částice a citoslovce);
- * Hrát si se slovy (rytmicky, zvukově, významově), označovat kategorie slov (ovoce: jablko, hruška, švestka...), zobecňování (takový jako...), umět řešit problém přiměřený věku dítěte, rozlišit spisovná a nespisovná slova;
- * Využívat slovní zásobu přiměřenou věku dítěte, vlastními

slovy popsat a vysvětlit vyslechnuté, používat verbální i neverbální komunikaci, rozlišit zvuky, tóny, (intenzitu, délku, trvání, směr), správně dýchat, vyslovovat, intonovat při komunikaci, zpěvu, pohybových činnostech, uplatňovat analyticko-syntetickou činnost se slovy (rozkládat a skládat slova), sluchem rozlišit slabiku na začátku a na konci slova;

- * Modulací hlasu vystihnout svoje pocity (radost, smutek, nadšení, zklamání...), hovořit spisovně, vytvářet větné konstrukce v gramaticky správných tvarech, zapojovat se do rozhovoru, „neskákat“ do řeči jiným, poslouchat s porozuměním a přiměřeně odpovídat na položenou otázku, formulovat otázky a klást je ostatním, vést dialog.

4. Sociomorální a emocionální oblast. Na konci předškolního období by dítě mělo být způsobilé:

- * Projevit zájem, postoj a touhu dosáhnout cíle v aktivitách, v řešení problému, reflexi

Dívka, 6 let

a **sebereflexi** v chování a jednání, navazovat kontakt s vrstevníky, projevit empatii k ostatním, poslouchat s porozuměním, přiměřeně reagovat;

- * Pozdravit, klást otázky dětem i dospělým, vyjádřit **pozitivní postoj** (uznání, pochvalu...), poblahopřát druhým, navázat přátelský vztah, vhodné chování, kontrolovat své emoce, přijmout negativní hodnocení;
- * Přiměřeně se prosadit ve hře, v rozhovoru, omluvit se, řešit konflikt, **spravedlivě obhajovat** jiné dítě, smířit se s prohrou (*Člověče, nezlob se*), snášet důsledky svého chování;
- * Chovat se kooperativně, ochotně pomáhat, obdarovat druhé a rozdělit se s nimi.

5. Logicko-matematická oblast. Na konci předškolního období by dítě mělo být způsobilé:

- * Chápat **prostorové vztahy**, polohu věcí v prostoru s používáním slov (v, na, nad, pod, před, za, vedle, mezi, naproti, uprostřed, nahoru, dolů, vysoko, nízký, blízko, daleko, uvnitř, venku, vpředu, vzadu, okolo, naproti, vpravo, vlevo, blíž, dál, výš, níž);
- * Sestavovat podle předlohy i vlastní fantazie **konstrukční útvary**, porovnávat délku, třídit předměty podle umístění v prostoru, podle počtu, tvaru, velikosti, barvy, porovnávat a třídit v souborech podle velikosti, objemu, hmotnosti, množství a počtu;
- * Rozhodnout o pravdivosti a nepravdivosti různých tvrzení, uspořádat skupinu prvků na základě dějové a časové posloupnosti, podle předem zvoleného pravidla (v pohádkách: *O velké řepě; O rukavičce; Boudo, budko, kdo v tobě přebývá...*);
- * Používat výrazy: hned, přímo před, hned za..., tvořit dvojice předmětů, uspořádat soubor ze tří prvků, přidávat a odebírat předměty v počtu od 1 do 6, osvojit si číselnou řadu do 6,

vytváření souvislostí i s jinými oblastmi, třídit na základě různých kritérií...

6. Přírodovědná oblast. Na konci předškolního období by dítě mělo být způsobilé:

- * Uvědomit si rozdíl mezi domovem a školou, vytvořit si k oběma pozitivní vztah, orientovat se v blízkém okolí domova a školy, reagovat na zvukové a zrakové signály (semafor), dodržovat bezpečnost na silnici, popsat, určit a pojmenovat situaci v okolí, pozorovat a popsat práci dospělých;
- * Vyjmenovat významná místa regionu, ve kterém dítě žije, při hrách využívat různý doplňkový materiál (i přírodní), poznat, pojmenovat a třídit zdravé potraviny, pozorovat změny v přírodě podle ročních období, význam počasí pro přírodu (déšť, sníh, slunce), rozlišovat luční, zahradní a pokojové květiny, jehličnaté a listnaté stromy;
- * Poznat význam světla, tepla, vzduchu, vody, ohně a provádět s nimi spjaté dětské pokusy (klíčení rostlin), experimentování (vážení, přelévání, kalkulačka, ICT), poznat další jevy (mlha,

duha, blesk, hrom, povodně, vichřice, průtrž mračen, bouřka, sněhová vánice...);

- * Pozorovat a pojmenovat domácí, lesní, cizokrajná zvířata, poznávat souvislosti mezi rostlinnou a živočišnou říší, uvědomovat si důležitost ochrany přírody, umět pojmenovat části lidského těla, činnosti, které souvisejí se zdravím člověka;
- * Pozorovat živou a neživou přírodu (noční oblohu, hvězdy, měsíc, prostřednictvím ICT pak planetu Zemi a vesmír...), klást otázky, bádát, zkoumat a pozorovat podobnosti a odlišnosti.

(V únorovém čísle Poradce představí autorka na základě svých dlouholetých zkušeností v roli ředitelky MŠ několik inspirativních námětů, jež podporují rozvoj dítěte v několika stěžejních oblastech a zároveň napomáhají hladkému přechodu z prostředí mateřské školy do školy základní.)

(Ilustrace dětí z MŠ Námestie Janka Borodáča v Žiline pocházejí z autorčina archivu.)

Autorka působí na katedře preprimární a primární pedagogiky Pedagogické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě

Chlapec, 6 let